

КОМПЛЕКСНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Уроки 67-70

Розгорнуті конспекти • таблиці • дати • поняття • практичне
заняття № 14 • тематичне оцінювання • відповіді для викладача

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Структура теми

Зміст теми. За календарним плануванням тема 13 охоплює чотири уроки. У центрі уваги - перехід до постіндустріального суспільства, науково-технічна революція, зміни у праці, освіті й повсякденному житті, розвиток культури і спорту, а також глобалізація, глобальні виклики та цінності сучасного світу.

Урок	Тема за календарним плануванням
67	НТР: наукові відкриття, нові галузі наук, високі технології, інтеграція науки і виробництва. Зміни у змісті і характері праці, соціальній структурі суспільства, якості життя людей країн світу. Розвиток систем соціального забезпечення. Становлення постіндустріального (інформаційного) суспільства. Освітні системи. Розвиток культури.
68	Практичне заняття № 14.
69	Основні тенденції розвитку світу в другій половині XX - на початку XXI ст. Національні та глобальні виклики. Виміри цінностей людського буття в сучасному світі. Україна у світовому співтоваристві.
70	Урок узагальнення і тематичного оцінювання.

Джерельна примітка. Матеріал укладено тільки на основі наданого підручника І. Я. Щупака та ін. «Всесвітня історія. 11 клас» (2019), §32-35, с. 226-253, і наданого календарного планування. Твердження, приклади, статистика й часові орієнтири збережені в межах видання 2019 р.; пізніші події не додаються.

Ключові поняття. Постіндустріальне суспільство; інформаційне суспільство; високі технології; віртуальна реальність; університетська автономія; академічна свобода; НТР; модернізм; неореалізм; абстракціонізм; поп-арт; функціоналізм; постмодернізм; глобалізація; глобальні проблеми; толерантність.

Календарне планування: тема 13 - 4 години, уроки 67-70. Підручник: §32-35, с. 226-253.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Становлення постіндустріального суспільства

Головна думка. У другій половині XX ст. наука, знання та інформація стали не лише частиною культури, а безпосереднім чинником економічного розвитку. Це змінило структуру зайнятості, зміст праці, освіти, побут і соціальні відносини.

Основа: §32, с. 226-234; §33, с. 235-244.

1. Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства

Наприкінці 1960-х - на початку 1970-х років зміни в економіці та соціальній сфері почали набувати принципово нового характеру. Великі заводи й масове машинне виробництво залишалися важливими, але провідна роль дедалі більше переходила до науки, освіти, інформації, технологій та сфери послуг.

Постіндустріальне (інформаційне) суспільство - якісно новий етап розвитку, у якому провідну роль відіграють наука, освіта, знання, комп'ютеризація, інформаційні системи та творча діяльність людини; більшість населення працює у сфері послуг.

2. Як змінюється економіка

- зростає частка сфери послуг;
- важливішими стають інтелектуальний продукт і науково-технічна продукція;
- у світовій торгівлі збільшується роль високотехнологічних товарів, інтелектуальної власності й туризму;
- зростає роль малого і середнього бізнесу;
- посилюється увага до сталого розвитку та екологічної безпеки.

3. Зміни у соціальній структурі

Підручник звертає увагу на зростання ролі кваліфікованих працівників, програмістів, операторів автоматичних ліній, систем зв'язку та менеджерів. Ринок праці потребує не виконавця однієї операції, а людини, здатної навчатися і швидко змінювати вид діяльності.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Високі технології та інформаційне середовище

4. Поняття «високі технології»

Високі технології (hi-tech) - найновіші й найпрогресивніші технології сучасності. Підручник відносить до них мікроелектроніку, обчислювальну техніку, робототехніку, атомну енергетику, літакобудування, космічну техніку, мікробіологічну промисловість.

5. Віртуальна реальність

Віртуальна реальність (VR) - створене комп'ютерними засобами тривимірне середовище, з яким може взаємодіяти людина.

Сфера	Приклади використання VR у підручнику
Медицина	Підготовка медиків, тренування, допомога під час лікування окремих захворювань.
Освіта	Віртуальні подорожі, вивчення об'єктів «зсередини», моделювання космосу й природних процесів.
Архітектура і дизайн	Перегляд ще не реалізованого проєкту або майбутнього інтер'єру.
Військова сфера	Моделювання стратегічних навчань і тренування операцій.

6. Ризики VR та надмірної віртуалізації

- залежність і відрив від реального життя;
- порушення сну, харчування та режиму відпочинку;
- травмонебезпечність;
- психологічні зміни - невпевненість, агресія, песимізм;
- вразливість персональних даних та небезпека кібератак.

Висновок. У підручнику VR показано подвійно: як технологію з великим освітнім і практичним потенціалом, але й як середовище, що потребує правил безпеки та самоконтролю.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. ЗМІ та інформаційне суспільство

7. ЗМІ як чинник суспільного життя

Телебачення, преса та інтернет не тільки інформують людей, а й впливають на формування суспільної свідомості. Через них громадяни дізнаються про політику, економіку, дії урядів, захист прав, війнні конфлікти та події культури.

Свобода журналістики у підручнику розглядається як важлива ознака демократичності та відкритості суспільства.

8. Чому безпека журналістів важлива для всього суспільства

Переслідування, убивства і перешкоджання професійній діяльності журналістів є показником кризи демократії, воєнного насильства або високої криміногенності. Підручник згадує Георгія Гонгадзе, Джамалю Хашкаджі та Яна Куціака як приклади того, наскільки небезпечною може бути професія журналіста.

Функція ЗМІ	Значення
Інформаційна	Поширення відомостей про події й рішення.
Контрольна	Суспільний контроль над владою, бізнесом і публічними інституціями.
Освітня	Поширення знань, культурних і наукових матеріалів.
Світоглядна	Вплив на цінності, оцінки подій та поведінку людей.

Проблемне питання: чому ЗМІ часто називають «четвертою владою»?

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Освіта в постіндустріальному суспільстві

9. Основні тенденції розвитку освіти

- обов'язкова шкільна освіта закріплюється законодавством;
- поширюється концепція неперервної освіти - від дошкільного віку до вищої школи й освіти дорослих;

- зростає значення якості освіти для економічної конкурентоспроможності;
- на перший план виходять країни, що інвестують у людський капітал;
- у країнах, що розвиваються, гострою проблемою залишається неписьменність.

10. Університет як автономний осередок науки й освіти

Університетська автономія - самоврядування університетів, академічна свобода, захист освітньої й наукової діяльності від надмірного державного та комерційного тиску.

Академічна свобода - свобода викладача обирати зміст і методи досліджень та свобода студентів здобувати знання відповідно до інтересів.

11. Три класичні моделі університету

Модель	Характеристика за підручником
Британська	Оксфорд і Кембридж: викладання універсальних знань; автономія як головне надбання.
Французька (наполеонівська)	Підконтрольність уряду, відокремлення науки від освіти, слабка автономія.
Німецька	Академічна свобода та єдність досліджень і викладання.

12. Болонський процес

Підручник характеризує Болонську систему як єдиний освітній простір Європи з дворівневою системою вищої освіти (бакалавр, магістр) і взаємним визнанням дипломів. Україна долучилася до Болонського процесу у **2005 р.**

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Науково-технічна революція: основні напрями

13. Що змінила НТР

Наука перетворилася на безпосередню продуктивну силу. Дослідження дедалі швидше переходять у технології, виробництво, медицину, транспорт, зв'язок і побут.

Напрямок НТР	Зміст
Нові види енергії	Ядерна й термоядерна енергетика, сонячна енергія, енергія припливів і підземного тепла.
Інформаційна революція	Формування єдиного інформаційного простору.
Автоматизація і роботизація	Людина дедалі більше контролює та регулює виробничі процеси.
Нові технології	Лазерні, плазмові, мембранні та інші технології.
Нові матеріали	Створення матеріалів із наперед заданими властивостями.
Біотехнології та генна інженерія	Можливість змінювати властивості рослин і тварин для практичних потреб.

НТР має і ризики. Підручник нагадує про Чорнобильську катастрофу 1986 р. та аварію на АЕС «Фукусіма-1» 2011 р. як приклади того, що технологічний прогрес потребує високого рівня безпеки.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Наукові здобутки другої половини XX - початку XXI ст.

14. Медицина і біологія

Подія / відкриття	Значення
1940-ві рр. - гемодіалізатори	Апаратне виконання функцій нирки.
1950-ті рр. - успішна пересадка нирки	Розвиток трансплантології.
1967 р. - пересадження серця	Крістіан Бернард провів першу успішну операцію з пересадження людського серця.
1953 р. - модель подвійної спіралі ДНК	Ф. Крік і Дж. Вотсон заклали основу молекулярної генетики.
1996 р. - успішне клонування живої істоти	Новий етап біотехнологій.
2010 р. - синтез мінімального набору генів	Група Крейга Вентера створила основу для лабораторного конструювання організмів.

15. Фізика та кібернетика

Підручник називає серед важливих досягнень дослідження високотемпературної надпровідності, термоядерного синтезу та запуск у **2008 р.** Великого адронного колайдера. Норберт Вінер створив кібернетику як науку про управління.

3 червня 2011 р. - у підручнику зазначено ухвалення ООН резолюції, згідно з якою право на доступ до інтернету є одним із невід'ємних прав людини.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Освоєння космосу

16. Космічна ера

Дата	Подія
4 жовтня 1957 р.	СРСР запустив перший штучний супутник Землі.
12 квітня 1961 р.	Юрій Гагарін здійснив перший політ людини в космос.
березень 1965 р.	Олексій Леонов уперше вийшов у відкритий космос.
20 липня 1969 р.	Ніл Армстронг і Едвін Олдрін висадилися на Місяці.
1975 р.	Стикування кораблів «Аполлон» і «Союз».
1981 р.	Початок польотів американських багаторазових «шаттлів».
1 серпня 1995 р.	Запущено український супутник «Січ-1».
1997 р.	Леонід Каденюк став першим громадянином незалежної України, який здійснив політ у космос.
3 січня 2019 р.	Китайська станція «Чан'є-4» здійснила посадку на зворотному боці Місяця.

Від суперництва до співробітництва. Космічні програми починалися як складова радянсько-американського суперництва, але поступово дедалі більшу роль стали відігравати міжнародні проєкти, зокрема МКС.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Соціальне забезпечення і зміни у характері праці

17. Соціальні стандарти

У розвинених країнах сформувалося розуміння, що держава має гарантувати доступність соціальної допомоги, пенсій, послуг та підтримувати безбар'єрність суспільства. Європейська соціальна декларація 1961 р. пов'язувала соціальне забезпечення з гуманізацією суспільства й високими соціальними стандартами.

18. Праця і вільний час

- автоматизація зменшує частку монотонної фізичної праці;
- зростає потреба в освіті й перепідготовці;
- працівник має бути мобільним і здатним змінювати професійні функції;
- у суспільстві зростає цінність вільного часу;
- підручник наводить дискусію про чотириденний робочий тиждень та 32-годинний тиждень як спосіб підвищення продуктивності й зниження вигорання.

Індустріальне суспільство	Постіндустріальне суспільство
Масове машинне виробництво.	Знання, послуги, інформація і високі технології.
Спеціалізація на одній операції.	Гнучкі компетентності й постійне навчання.
Велика частка фізичної праці.	Зростання ролі інтелектуальної та творчої праці.
Виробництво матеріальних товарів як центр економіки.	Висока роль нематеріального продукту й сервісів.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Література другої половини XX - початку XXI ст.

19. Реалізм, пам'ять про війну та пошуки нової мови

Після Другої світової війни значне місце в літературі посідали антивоєнна й антифашистська тематика, осмислення досвіду Опору, Голокосту та моральних травм XX ст. Підручник згадує «Групу 47» у Німеччині, представники якої прагнули звільнити мову від нацистської риторики.

20. «Розсерджені молоді люди»

В англійській літературі 1950-х років з'явилася група авторів, які виражали невдоволення молоді суспільною дійсністю. Серед них Дж. Вейн, К. Еміс, Дж. Осборн.

21. Магічний реалізм

Магічний реалізм поєднує реалістичне зображення світу з магічними елементами. Підручник називає серед представників Х. Борхеса, Х. Кортасара, Г. Маркеса, М. Павича, Х. Мураками та ін.

22. Модернізм і екзистенціалізм

Модернізм - загальна назва творчих напрямів ХХ ст., яким притаманні експериментаторство, формотворчість і відхід від традиційного реалізму. До модернізму підручник відносить імпресіонізм, символізм, футуризм, експресіонізм, сюрреалізм, дадаїзм та ін.

Екзистенціалізм пов'язаний з осмисленням свободи, самотності, вибору й сенсу існування. Названі автори - Ж.-П. Сартр, А. Камю, С. де Бовуар та ін.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Постмодернізм і образотворче мистецтво

23. Постмодернізм у літературі

З 1980-х років помітно поширюється постмодернізм. Його ознаки - вільне поєднання засобів, плюралізм ідей і точок зору, гра з культурними текстами, іронія. Головною фігурою літературного постмодернізму підручник називає Умберто Еко.

24. Соціальний реалізм і неореалізм

Соціальний реалізм - мистецтво, пов'язане з дійсністю й суспільними проблемами.

Неореалізм - прагнення до суворої правди, достовірності, поваги до простої людини та образів-символів.

25. Абстракціонізм

Абстракціонізм - мистецький напрям, у якому образність ґрунтується на кольорі, лінії, формі й текстурі, а не на безпосередньому відтворенні навколишньої реальності.

Серед важливих представників підручник називає В. Кандинського та Дж. Поллока. Поллок пов'язаний із технікою «дріппінгу» - розбризкування фарби на полотні.

26. Поп-арт

Поп-арт - переосмислення образів масової культури та повсякденних речей. Засновником художньої школи поп-арту підручник називає Енді Воргола - американського художника українського (лемківського) походження.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Архітектура XX - початку XXI ст.

27. Функціоналізм

Функціоналізм - архітектурна течія, для якої першорядне значення має функціональне призначення будівлі; характерні використання нових матеріалів, економічність, простота форм і відмова від декору.

Ле Корбюзьє сформулював п'ять принципів сучасної архітектури: будинок на сваях; сад на плоскому даху; горизонтальні вікна; вільне планування; вільна композиція фасаду.

28. Мінімалізм, органічна архітектура, деконструктивізм

Напрямок / автор	Особливості
Л. Міс ван дер Рое	Мінімалізм, сталевий каркас, формула «що менше, то більше».
Ф. Л. Райт	Органічна архітектура - єдність будівлі й природного середовища.
О. Німеєр	Модерністське планування Бразилії, столиці Бразилії з 1960 р.

Напря́м / автор	Особливості
Ф. Гері	Один із засновників деконструктивізму, складні й динамічні форми.

29. Постмодерністська архітектура

Для неї характерні складні форми, вільне поєднання елементів, звернення до різних історичних стилів, використання нових матеріалів і технологій, інколи - іронія та жарт.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Музика, театр і кіномистецтво

30. Музична культура

- розвиваються класична, електронна, джазова, рок- і поп-музика;
- серед видатних джазових музикантів підручник називає Л. Армстронга, Д. Еллінгтона, Е. Фітцджеральд;
- **1954 р.** вийшла перша платівка Елвіса Преслі;
- гурт «Бітлз» став явищем світової культури;
- у СРСР рок-музиканти зазнавали ідеологічних обмежень.

31. Театр

«Драма абсурду» пов'язана з іменами Ежена Йонеско і Семюела Беккета. Для неї характерні теми відчуження, самотності, песимізму, абсурдності слів і вчинків.

32. Кіно

Після війни кіно стало наймасовішим видом мистецтва. Підручник виділяє італійський неореалізм (Р. Росселліні, Ф. Фелліні, Л. Вісконті, М. Антоніоні), американський Голлівуд, французьку «нову хвилю», творчість А. Гічкока, А. Вайди, А. Тарковського, С. Параджанова та інших.

Український акцент. Підручник згадує зростання популярності українського кіно та успіх фільму «Донбас» Сергія Лозниці на Севільському кінофестивалі 2018 р.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Спорт як явище масової культури

33. Аматорський і професійний спорт

Професійний спорт перетворився на потужну індустрію, пов'язану із ЗМІ, медициною, рекламою та бізнесом. Мільярди людей стежать за Олімпійськими іграми, чемпіонатами світу та клубними турнірами.

34. Міжнародні організації

- МОК - Міжнародний олімпійський комітет;
- ФІФА - міжнародна футбольна федерація;
- УЄФА - союз європейських футбольних асоціацій;
- ІІХФ - міжнародна федерація хокею із шайбою.

35. Паралімпійський рух

З 1948 р. проводять Паралімпійські ігри. Їх значення - соціальна адаптація, моральна підтримка і демонстрація можливостей людей з інвалідністю. Підручник підкреслює традиційно високі результати українських паралімпійців.

36. Політизація спорту

Спорт часто ставав частиною політичного суперництва. У 1980 р. низка держав бойкотувала Олімпіаду в Москві через радянське вторгнення в Афганістан; у 1984 р. СРСР і частина його союзників бойкотували Ігри в Лос-Анджелесі.

37. Допінг

ЮНЕСКО у **2005 р.** ухвалила Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті. Підручник звертає увагу на небезпеку державного втручання в допінгові програми та роль ВАДА.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 67. Підсумок: поняття, дати, питання

Ключові поняття

Постіндустріальне суспільство	Суспільство, у якому провідна роль належить знанням, науці, освіті, інформації та сфері послуг.
Високі технології	Найновіші наукоємні технології сучасності.
VR	Комп'ютерно створене тривимірне середовище взаємодії.

Академічна свобода	Свобода викладання, дослідження і навчання.
Модернізм	Сукупність експериментальних мистецьких напрямів XX ст.
Поп-арт	Мистецтво, що переосмислює образи масової культури й повсякденних речей.
Функціоналізм	Архітектура, у якій форма підпорядкована функції.
Постмодернізм	Змішування стилів, культурних мов, іронія, плюралізм.

Ключові дати

4 жовтня 1957 р.	Перший штучний супутник Землі.
12 квітня 1961 р.	Перший політ людини в космос.
20 липня 1969 р.	Перша висадка людини на Місяць.
1975 р.	Стикування «Союз» - «Аполлон».
1995 р.	Запуск українського супутника «Січ-1».
1997 р.	Політ Леоніда Каденюка.
2005 р.	Україна долучилася до Болонського процесу; ЮНЕСКО ухвалила антидопінгову конвенцію.
2011 р.	Право на доступ до інтернету в підручнику пов'язано з резолюцією ООН.

Питання

1. Як НТР змінила соціально-економічну структуру суспільства? (§32, с. 226-234)
2. Які переваги і ризики має VR? (§32, с. 227-228)
3. Чому автономія університету важлива для науки? (§32, с. 229-230)
4. Назвіть основні напрями НТР. (§32, с. 230-231)
5. Порівняйте модернізм і постмодернізм. (§33, с. 235-238)
6. Які зміни відбулися в архітектурі, музиці, театрі, кіно та спорті? (§33, с. 239-244)

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 68. Практичне заняття № 14

Мета. Узагальнити матеріал про постіндустріальне суспільство, НТР, освіту, культуру та спорт; навчитися працювати з поняттями, хронологією, порівняльними таблицями і причинно-наслідковими зв'язками.

Основа: §32-33, с. 226-244.

Завдання 1. Порівняйте типи суспільства

Критерій	Індустріальне	Постіндустріальне
Провідний ресурс		
Головний сектор зайнятості		
Тип праці		
Роль освіти		

Завдання 2. Визначте поняття

Сформулюйте власними словами: **постіндустріальне суспільство, високі технології, VR, академічна свобода.**

Завдання 3. Ланцюг змін

Побудуйте причинний ланцюг із понять: *наука, автоматизація, нові професії, безперервне навчання, соціальна мобільність.*

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Завдання 4-8

Завдання 4. VR: користь чи ризик?

Позитивні можливості	Ризики

Завдання 5. ЗМІ та демократія

Поясніть у 3-4 реченнях, чому свобода журналістики є ознакою демократичного суспільства.

Завдання 6. Університетські моделі

Установіть відповідність: **британська, французька, німецька** моделі та ознаки: а) сильний урядовий контроль; б) автономія як головна цінність; в) єдність дослідження і викладання.

Завдання 7. Болонський процес

Назвіть дві його ознаки, подані в підручнику.

Завдання 8. Напрями НТР

Випишіть не менше п'яти напрямів НТР і для кожного наведіть по одному прикладу.

Напрямок	Приклад

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Завдання 9-13**Завдання 9. Хронологія космічної ери**

Розташуйте події у правильній послідовності: перша висадка на Місяць; запуск першого супутника; політ Леоніда Каденюка; перший політ людини в космос; стикування «Союз» - «Аполлон».

Завдання 10. Наукове відкриття - наслідок

Подія	Її значення
Подвійна спіраль ДНК	
Пересадження серця	
Кібернетика	
Великий адронний колайдер	

Завдання 11. Технологічний прогрес і відповідальність

На прикладі Чорнобиля або «Фукусіми-1» поясніть, чому технологічний розвиток вимагає системи безпеки.

Завдання 12. Вільний час і праця

Чи може скорочення робочого часу підвищити продуктивність? Аргументуйте відповідь на основі матеріалу підручника.

Завдання 13. Інформаційне право

Яке значення для інформаційного суспільства має доступ до інтернету?

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Завдання 14-17**Завдання 14. Мистецькі напрями**

Напря́м	Озна́ка	Представник / приклад
Модерні́зм		
Абстракціо́нізм		
Поп-а́рт		
Постмодерні́зм		

Завдання 15. Архітектура

Поясніть формулу Міс ван дер Роє «що менше, то більше». Як вона пов'язана з функціоналізмом і мінімалізмом?

Завдання 16. Масова культура

Назвіть по одному прикладу масової культури у музиці, кіно та спорті. Поясніть, чому вони стали глобальними явищами.

Завдання 17. Спорт і політика

На прикладі бойкотів Олімпіад 1980 і 1984 рр. доведіть або спростуйте тезу «спорт поза політикою».

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Завдання 18-20

Завдання 18. Паралімпійський рух

Чому розвиток Паралімпійських ігор є не лише спортивним, а й соціальним явищем?

Завдання 19. Міні-дискусія

Теза: «НТР автоматично робить суспільство кращим».

Аргументи «за»	Аргументи «проти»

Завдання 20. Міні-есе

Напишіть 8-10 речень на одну тему: «**Людина в інформаційному суспільстві**» або «**Мистецтво, яке змінило світ**».

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Відповіді для викладача

1. Індустріальне: машина, фабрика, матеріальне виробництво, вузька спеціалізація. Постіндустріальне: знання та інформація, сфера послуг, інтелектуальна й творча праця, безперервне навчання.

2. Визначення мають відтворювати зміст підручника: провідна роль знань і послуг; hi-tech як найновіші наукоємні технології; VR як комп'ютерне тривимірне середовище; академічна свобода як свобода викладання, дослідження і навчання.

3. Можливий ланцюг: розвиток науки → автоматизація → зміна виробництва → нові професії → потреба в безперервній освіті → вища соціальна мобільність.

4. Переваги: медицина, освіта, дизайн, тренування. Ризики: залежність, травми, порушення режиму, психологічні зміни, витік даних.

5. Свободні ЗМІ дають громадянам інформацію, забезпечують публічний контроль, викривають зловживання; переслідування журналістів є симптомом кризи демократії.

6. Британська - б; французька - а; німецька - в.

7. Дворівнева система «бакалавр - магістр»; взаємне визнання дипломів / єдиний європейський освітній простір.

8. Приклади: нові джерела енергії; інформаційна революція; роботизація; лазерні/плазмові технології; нові матеріали; біотехнології; генна інженерія.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Практичне заняття № 14. Відповіді 9-20

9. 1957 супутник → 1961 Гагарін → 1969 Місяць → 1975 «Союз» - «Аполлон» → 1997 Каденюк.

10. ДНК - розвиток молекулярної генетики; пересадження серця - розвиток трансплантології; кібернетика - наука про управління; ВАК - дослідження елементарних частинок.

- 11.** Технології створюють великі можливості, але аварії на атомних об'єктах мають масштабні наслідки, тому потрібні контроль, підготовка персоналу й системи безпеки.
- 12.** Підручник наводить приклади компаній, де 32-годинний робочий тиждень сприяв продуктивності, мотивації й зниженню вигорання.
- 13.** Доступ до інтернету забезпечує участь у глобальному інформаційному просторі, освіті, комунікації та отриманні інформації.
- 14.** Модернізм - експеримент; абстракціонізм - колір/форма замість прямої реальності, Кандинський/Поллок; поп-арт - масова культура, Воргол; постмодернізм - змішування стилів, іронія, плюралізм.
- 15.** Форма має бути максимально простою і підпорядкованою функції; зайвий декор не потрібен.
- 16.** Приклади з підручника: «Бітлз» / поп-музика; Голлівуд / «Зоряні війни»; Олімпіади / футбол. Глобальність забезпечують ЗМІ, туризм, технології та міжнародні ринки.
- 17.** Бойкоти 1980 і 1984 рр. прямо показують використання спорту як політичного інструменту.
- 18.** Паралімпійський рух підтримує соціальну адаптацію, видимість і рівність людей з інвалідністю.
- 19.** «За»: медицина, освіта, комунікації, продуктивність. «Проти»: техногенні ризики, залежність, нерівність доступу, проблеми приватності та екології.
- 20.** Оцінювати логіку, використання фактів з теми, аргументованість і самостійний висновок.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Основні тенденції розвитку світу

Головна думка. Наприкінці XX - на початку XXI ст. світ став значно взаємозалежнішим. Глобалізація, інформаційна революція і міжнародна інтеграція відкрили нові можливості, але одночасно загострили проблеми безпеки, екології, міграції, нерівності й збереження ідентичності.

Основа: §34, с. 245-252; §35, с. 253.

1. Етапи світового суспільного розвитку за підручником

Етап	Основні риси
1945 - середина 1970-х	Поразка нацизму і фашизму; зміцнення демократії та прав людини; створення ООН; деколонізація; формування нової системи міжнародних відносин.
1970-1990-ті	Крах комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі; розпад СРСР; завершення «холодної війни»; поява незалежної України.
1990-ті - початок XXI ст.	Інформаційна революція, прискорення глобалізації, посилення ролі США, загострення екологічних і соціальних проблем.
Початок XXI ст. - час видання підручника	Міжнародний тероризм, криза міжнародної безпеки, агресія РФ проти Грузії та України, євроскептицизм, міграційні й екологічні проблеми, інформатизація.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Глобалізація: сутність і прояви

Глобалізація - величезне розширення і ускладнення взаємозв'язків та взаємозалежностей людей і держав у масштабі всієї планети.

2. Основні прояви

- зміцнення зв'язків між віддаленими регіонами;
- швидке поширення ідей, інформації та технологій;

- зростання світової торгівлі й фінансових зв'язків;
- посилення міграції;
- зростання ролі міжнародних організацій;
- інтеграційні процеси, особливо в Європі;
- інтернаціоналізація освіти, спорту, туризму та масової культури.

3. Інтернет і «світ прорваних кордонів»

Підручник підкреслює, що інтернет радикально збільшив швидкість комунікацій, зробив людей пов'язанішими й ускладнив існування повністю закритих суспільств.

4. Міжнародні організації

Як один з індикаторів глобалізації підручник наводить збільшення кількості міжурядових організацій: від 37 на початку XX ст. до близько 300 наприкінці XX ст.

**інформація + торгівля + міграція + міжнародні організації →
взаємозалежність світу**

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Суперечності глобалізації та антиглобалізм

5. Позитивні наслідки

- швидке поширення технологій і знань;
- розширення світової торгівлі;
- культурний обмін;
- міжнародний туризм і спорт;
- ширші можливості освіти та мобільності;
- спільне вирішення частини глобальних проблем.

6. Негативні явища

- зростання соціально-економічної нерівності;
- швидке поширення фінансово-економічних криз;
- міжнародний тероризм;
- тиск масової культури на національні культури малих народів;
- побоювання щодо втрати національної ідентичності;
- нерівність можливостей між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються.

Антиглобалізм у підручнику подано як громадський протест проти негативних наслідків глобалізації, зокрема нерівності й надмірного впливу глобальних економічних структур.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Україна у сучасному світі

7. Україна в системі глобальних зв'язків

Підручник підкреслює внесок України в науку, техніку й культуру, прихильність демократичним цінностям та участь у міжнародному співробітництві.

8. Європейський вибір

Прагнення українського суспільства до європейської інтеграції та відстоювання європейських цінностей у підручнику пов'язуються зі зростанням авторитету України у світі.

9. Громадянське суспільство і політична нація

Після Революції Гідності, за текстом підручника, посилилося усвідомлення значення прав і свобод людини, народного волевиявлення та захисту незалежності. Це сприяло розвитку громадянського суспільства й формуванню української політичної нації.

Ключова теза джерела. Сильне громадянське суспільство може бути партнером держави, а за потреби - її критиком і контролером.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Глобальні проблеми сучасності

Глобальні проблеми сучасності - сукупність проблем, що постали перед людством у другій половині XX ст. і потребують спільних зусиль світової спільноти.

10. Дві великі групи проблем

Група	Приклади
Проблеми всередині людського співтовариства	Запобігання ядерній війні, протидія агресивним режимам, відсталість країн, небезпечні хвороби, наркобізнес, злочинність, тероризм.
Проблеми у відносинах «суспільство - природа»	Демографічна, продовольча, енергетична, екологічна та кліматична проблеми.

11. Запобігання світовій війні

Особливу небезпеку становить ядерна зброя. Поява нових ядерних держав та регіональні конфлікти роблять проблему контролю над озброєннями й міжнародної безпеки постійно актуальною.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Біженці, енергетика та екологія

12. Проблема біженців

Міжнародна спільнота прагне поєднати захист прав людей, які втратили домівку, із можливостями держав, що їх приймають. Підручник згадує Глобальний договір про біженців, затверджений Генеральною Асамблеєю ООН **17 грудня 2018 р.**

13. Енергетична проблема

Зростання енергоспоживання посилює залежність від обмежених ресурсів і водночас збільшує екологічне навантаження. Особливо шкідливими є масове спалювання нафти, газу й вугілля та пов'язані з цим викиди.

14. Екологічна криза

Екологічна криза - деградація природного середовища внаслідок забруднення атмосфери, води й ґрунтів, надмірної індустріалізації, урбанізації та навантаження на екосистеми.

Міжнародна відповідь. Підручник наводить приклад політики ЄС зі скорочення викидів автомобілів і підтримки переходу до моделей із низькими викидами та електромобілів.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Демографія, клімат, голод і бідність

15. Демографічні проблеми

- зростання населення світу;
- старіння населення;
- прискорена урбанізація;
- нерівномірність демографічних процесів у різних регіонах.

Підручник наводить прогноз ООН: на 2050 р. населення світу може досягти 9,3 млрд осіб, а число людей віком 60+ - майже 2 млрд.

16. Клімат

Глобальне потепління пов'язується зі зростанням ризиків для здоров'я, особливо в тропічних і субтропічних регіонах.

17. Продовольча проблема

Попри загальні запаси продовольства, у світі зберігається масове недоїдання. Підручник підкреслює, що більшість голодуючих живе в Азії, Африці та Латинській Америці.

18. Бідність

Бідність тісно пов'язана з доступом до чистої води, повноцінного харчування, санітарії, освіти й медицини. Вона загострює інші глобальні проблеми.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Здоров'я, толерантність і цінності

19. Боротьба з небезпечними хворобами

Успіхи медицини збільшили середню тривалість життя та знизили смертність. Водночас значними загрозами залишаються СНІД, рак, серцево-судинні захворювання, респіраторні інфекції, туберкульоз, гепатит та інші хвороби.

20. Толерантність

Толерантність у Декларації ЮНЕСКО 1995 р. визначається як повага, сприйняття й розуміння різноманіття культур і форм самовираження. Вона не означає відмови від власних переконань або терпимості до несправедливості.

21. Загальнолюдські цінності

У §35 підручник відносить до загальнолюдських цінностей:

- цінність людського життя;
- добро, справедливість, культуру і красу;
- цінність природи й захист довкілля;
- відвернення загрози війни;
- свободу, демократію та права людини.

права людини + відповідальність + толерантність + мир + свобода = ціннісна основа сучасного світу

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 69. Підсумок і самоперевірка

Ключові поняття

Глобалізація	Розширення і ускладнення світових взаємозв'язків та взаємозалежностей.
Глобальні проблеми	Проблеми всього людства, які неможливо розв'язати силами однієї держави.
Толерантність	Повага до різноманіття за умови дотримання прав людини.
Громадянське суспільство	Самоорганізовані громадяни та організації, які взаємодіють з державою й контролюють її.

Питання

1. Назвіть етапи світового розвитку в другій половині XX - на початку XXI ст. (§34, с. 245-246)
2. Які процеси є проявами глобалізації? (§34, с. 246-247)
3. Які негативні явища глобалізації називає підручник? (§34, с. 247)
4. Яке місце України в сучасному світі подає підручник? (§34, с. 247-248)
5. Назвіть основні глобальні проблеми сучасності. (§34, с. 248-251)
6. Чому толерантність важлива у глобалізованому світі? (§34, с. 251-252)
7. Які загальнолюдські цінності виділено у §35? (§35, с. 253)

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 70. Узагальнення: опорна схема теми

Логіка теми. Технологічний прогрес змінив виробництво й спосіб життя → виникло постіндустріальне суспільство → освіта, інформація і культура стали глобальними → посилилася взаємозалежність світу → глобалізація створила нові можливості й нові спільні проблеми.

1. Опорна таблиця

Блок	Що треба пам'ятати
Постіндустріальне суспільство	Знання, інформація, послуги, висока мобільність, безперервна освіта.
НТР	Нові джерела енергії, інформаційна революція, роботизація, нові матеріали, біотехнології.
Освіта	Неперервність, автономія університетів, академічна свобода, Болонський процес.
Культура	Модернізм, постмодернізм, поп-арт, нові медіа, масова культура.
Спорт	Професіоналізація, комерціалізація, паролімпійський рух, політизація, боротьба з допінгом.
Глобалізація	Інформаційні, економічні, культурні та міграційні зв'язки планетарного масштабу.
Глобальні виклики	Війна і ядерна небезпека, біженці, енергетика, екологія, клімат, бідність, хвороби.
Цінності	Життя, права людини, свобода, демократія, мир, справедливість, толерантність.

2. Хронологічний мінімум

1957 - супутник; **1961** - Гагарін; **1969** - Місяць; **1975** - «Союз» - «Аполлон»; **1995** - «Січ-1»; **1997** - Каденюк; **2005** - Болонський процес для України та антидопінгова конвенція ЮНЕСКО; **2011** - інтернет як важливе право в поданні підручника.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 70. Тематичне оцінювання - Варіант I

Рекомендована система: 12 балів. Завдання 1-6 - по 1 балу, 7-8 - по 2 бали, 9 - 2 бали.

Частина А. Оберіть одну правильну відповідь

1. Провідним ресурсом постіндустріального суспільства є: А земля; Б знання та інформація; В ручна праця; Г колонії.
2. Перший штучний супутник Землі запущено: А 1945; Б 1957; В 1961; Г 1969.
3. Академічна свобода означає: А підпорядкування університету уряду; Б свободу викладання, дослідження й навчання; В відмову від науки; Г обов'язкову однаковість програм.
4. Засновником художньої школи поп-арту підручник називає: А П. Пікассо; Б Е. Воргола; В С. Далі; Г Ф. Гері.
5. Функціоналізм в архітектурі ставить на перше місце: А декор; Б функцію будівлі; В історичне наслідування; Г скульптурне оздоблення.
6. Глобалізація - це: А ізоляція держав; Б розширення світових взаємозв'язків; В припинення міграції; Г відмова від міжнародних організацій.

Частина Б

7. Назвіть чотири напрями НТР.

8. Порівняйте індустріальне і постіндустріальне суспільство за двома ознаками.

9. Поясніть, чому глобальні проблеми не можуть бути вирішені однією державою.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 70. Тематичне оцінювання - Варіант II

Рекомендована система: 12 балів. Завдання 1-6 - по 1 балу, 7-8 - по 2 бали, 9 - 2 бали.

Частина А. Оберіть одну правильну відповідь

1. Яка сфера зростає в постіндустріальному суспільстві? А послуги; Б натуральне господарство; В кріпосна праця; Г колоніальна торгівля.
2. Перша висадка людини на Місяць відбулася: А 1957; Б 1961; В 1969; Г 1975.
3. Німецька модель університету пов'язана з: А повною урядовою підконтрольністю; Б єдністю дослідження й викладання; В відмовою від науки; Г ліквідацією автономії.
4. Для абстракціонізму характерні: А колір, лінія і форма; Б лише історичний сюжет; В документальна фотографічність; Г тільки архітектура.
5. Приклад політизації спорту: А винахід телебачення; Б бойкоти Олімпіад 1980 і 1984 рр.; В створення VR; Г Болонський процес.
6. Толерантність означає: А нав'язування поглядів; Б повагу до різноманіття і прав інших; В байдужість до несправедливості; Г відмову від власних переконань.

Частина Б

7. Назвіть чотири глобальні проблеми сучасності.

8. Назвіть дві позитивні й дві негативні риси глобалізації.

9. Поясніть, чому освіта і наука стали ключовими чинниками розвитку сучасного суспільства.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 70. Ключі до тематичного оцінювання

Варіант I

№	Відповідь / орієнтир
1	Б
2	Б
3	Б
4	Б
5	Б
6	Б
7	Будь-які чотири: нові джерела енергії; інформаційна революція; автоматизація/роботизація; нові технології; нові матеріали; біотехнології/генна інженерія.
8	Напр.: виробництво/послуги; фізична/інтелектуальна праця; вузька спеціалізація/гнучкість; обмежена/неперервна освіта.
9	Проблеми мають транскордонний характер: клімат, війни, міграція, епідемії, енергетика, тероризм потребують координації багатьох держав.

Варіант II

№	Відповідь / орієнтир
1	А
2	В
3	Б
4	А
5	Б
6	Б
7	Будь-які чотири: ядерна безпека, біженці, енергетика, екологія, клімат, демографія, голод, бідність, небезпечні хвороби, тероризм.
8	Позитиви: знання/технології, торгівля, культура, освіта, мобільність. Негативи: нерівність, поширення криз, тероризм, тиск масової культури, загрози ідентичності.

№	Відповідь / орієнтир
9	Знання стали виробничим ресурсом; технології швидко змінюються; працівники потребують постійної перепідготовки; університети поєднують освіту та дослідження.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Урок 70. Критерії оцінювання і швидке повторення

Критерії

Рівень	Орієнтир
1-3 бали	Учень/учениця відтворює окремі факти й поняття.
4-6 балів	Розуміє основні поняття, називає події, частково пояснює зв'язки.
7-9 балів	Систематизує матеріал, порівнює явища, пояснює причини й наслідки.
10-12 балів	Аргументовано аналізує, застосовує поняття, робить самостійні висновки на основі матеріалу теми.

20 фактів за 3 хвилини

1. Постіндустріальне суспільство спирається на знання, освіту й інформацію.
2. Сфера послуг стає провідною сферою зайнятості.
3. Hi-tech - найновіші наукоємні технології.
4. VR має освітні, медичні й професійні застосування.
5. Свобода ЗМІ є ознакою демократії.
6. Університетська автономія пов'язана з академічною свободою.
7. НТР перетворила науку на продуктивну силу.
8. 1957 р. - перший штучний супутник.
9. 1961 р. - Гагарін.
10. 1969 р. - висадка на Місяць.
11. 1997 р. - політ Леоніда Каденюка.
12. Модернізм - експеримент і пошук нових форм.
13. Поп-арт працює з образами масової культури.
14. Функціоналізм підпорядковує форму функції.
15. Спорт став глобальною індустрією.
16. Глобалізація посилює взаємозалежність держав і людей.
17. Глобальні проблеми потребують спільних рішень.

18. Екологічна криза пов'язана з перевантаженням екосистем.
19. Толерантність - повага до різноманіття і прав людини.
20. Цінності життя, свободи, демократії й миру є центральними у підсумковому §35.

ТЕМА 13. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

Тема 13. Фінальна таблиця персоналій і явищ

Ім'я / явище	З чим пов'язане
Френсіс Крік, Джеймс Вотсон	Модель подвійної спіралі ДНК.
Крістіан Бернард	Перша успішна пересадка людського серця.
Норберт Вінер	Кібернетика.
Юрій Гагарін	Перший політ людини в космос.
Ніл Армстронг	Перша висадка людини на Місяць.
Леонід Каденюк	Перший громадянин незалежної України в космосі.
Умберто Еко	Літературний постмодернізм.
Василь Кандинський, Джексон Поллок	Абстракціонізм.
Енді Воргол	Поп-арт; українське (лемківське) походження.
Ле Корбюзьє	Функціоналізм, «5 пунктів» архітектури.
Міс ван дер Рое	Мінімалізм, «що менше, то більше».
Елвіс Преслі, «Бітлз»	Рок-н-рол і рок-культура.
Семюел Беккет	«Драма абсурду».
Федеріко Фелліні, Альфред Гічкок, Стівен Спілберг	Відомі напрями і школи повоєнного кіномистецтва.
Френсіс Фукуяма	Практичні питання §35 про зміни форм суспільної свідомості та майбутнє.

Підсумок теми. Повсякденне життя другої половини ХХ - початку ХХІ ст. неможливо відокремити від науки, технологій і культури. Водночас технічний прогрес сам по собі не розв'язує проблем людства: сучасний світ потребує відповідальності, міжнародного співробітництва, прав людини, толерантності та усвідомлення спільних глобальних викликів.

Джерело матеріалу: підручник І. Я. Щупака та ін. «Всесвітня історія. 11 клас» (2019), §32-35, с. 226-253; календарне планування, тема 13, уроки 67-70.